

איך מתכוננים ליום השנה למלחמה כשהאירוע לא הסתיים?

המלצות לאנשי החינוך:

ד"ר יוכי סימן-טוב, מומחית במצבי משבר, חירום ואובדנות
יועצת אקדמית לאגודת היועצים החינוכיים.

אפתח בשיתוף אישי: השנה נתתי הרצאות רבות למגוון קהלים בארץ. בכל פעם שהכנתי הרצאה, שאלתי עצמי: איפה נהיה אז? איך תתפתח המלחמה? האם יפתחו עוד חזיתות? החטופים יחזרו?

הקושי בהכנה ליום השנה הוא כפול: גם עקב האירועים הקשים שלא דילגו על נער וזקן, טף ונשים, מורים ותלמידים וגם מכיוון שהאירוע לא הסתיים ובכול יום קורים אירועים משמעותיים.

במצבים מורכבים, הדרך הטובה ביותר היא לחזור לליבה, לבסיס הבטוח. נזכיר כמה עקרונות שיסייעו בהכנה:

- א. **בדיקה מחודשת של מעגלי הפגיעות**: אינו דומה מוסד חינוכי בו יש נפגעים ישירים למוסד חינוכי בו החשיפה עקיפה יותר. במקרים בהם יש תלמידים ואנשי צוות שאיבדו בני משפחה/ יש להם בני משפחה חטופים או פצועים קשה, יש לשתף אותם בטקס/בפעילות המתוכננת ולברר במה מתאים להם להשתתף ובמה לא, האם יש להם רצונות מיוחדים בהקשר לעניין. במקרה של ילדים מאוד צעירים, יש לשתף הורים או אפוטרופוסים.
- ב. **תיווך המידע והבניית הסיפור**: יום השנה הוא הזדמנות לעשות סדר במידע רב שהילדים קולטים, לעיתים קרובות ללא הבנה של הפרטים. קטעי מידע שילדים קולטים מאמצעי התקשורת השונים ומהרשתות החברתיות לא תמיד מובנים להם והם לעיתים קרובות מעוררים בהם פחדים, העלולים להטרידם ואף לשבש את תפקודם וחייהם. חשוב מפעם לפעם לתווך אירועים ולקשור אותם לסיפור הכולל. יש לעשות זאת בדרך עניינית ונטולת דרמטיות. לדוגמה, אתמול התפרסמו הנחיות חדשות של פיקוד העורף, המגבילות פעילות מאזור חיפה וצפונה. כדאי מאוד שהורים ואנשי חינוך יאמרו לילדים: יש פעילות של הצבא שלנו בלבנון כדי לפגוע במחבלים המנסים לפגוע בנו. מכיוון שיש חשש שהמחבלים ינסו לפגוע בנו תוך כדי הפעולה של הטייסים (מותר) ורצוי להגיד הגיבורים או כל מילה חיובית שתחזק את ביטחונם של הילדים), ואז ייתכן שיהיו אזעקות ויישמעו פיצוצים, ולכן היום אנחנו נשארים בבית קרוב לממ"ד. להדגיש כל פעולה שנעשתה כדי לתת לילדים תחושת מוגנות. זוהי גם הזדמנות להבנות את הסיפור הכולל: אתם זוכרים שלפני שנה בחג/בשבת בבוקר התעוררנו מאזעקות ורצנו לממ"ד? ואחר כך מה היה? בדרך זו לילדים תהיה אפשרות לשחזר את הסיפור מנקודת מבטם ולאיש החינוך תהיה הזדמנות לתקן טעויות הנובעות מדמיון או מפרשנות שגויה. חשוב ביותר לא להיכנס לפרטי פרטים, ובוודאי שלא לתיאורים מזעזעים.

ג. **היו כתובת לשאלות ולחששות של הילדים** : הורים מנסים להגן על ילדיהם מפני מידע קשה. שאיפה זו באה ממקום טהור של רצון להרחקה מהרע בעולם. אנשי החינוך הם שליחי ההורים ולכן יש להשתדל להיענות לבקשותיהם. עם זאת, אני מציעה לומר להם שטוב יעשו אם ישאלו את ילדיהם: מה אתה יודע על המלחמה? או האם מדברים אצלכם על חדשות? מה סיפרו? מתוך מאות מקרים בהם נתקלנו ברצון להסתיר מידע, מצאנו כי הורים מופתעים מאוד מהמידע הרב אליו נחשפו ילדיהם, למרות שבביתם אין צופים בטלוויזיה באופן חופשי, לילדים אין טלפונים חכמים וההורים מקפידים שלא לדבר על המלחמה בנוכחות הילדים. די שהילדים דיברו בינם לבין עצמם בהפסקה, ראו תמונות חטופים ברחוב הסמוך או שמעו את הרדיו של נהג שהסיע אותם לביה"ס או לחוג. לצערנו, היכולת שלנו להגן על הילדים ממידע קשה היא מוגבלת מאוד, ולכן, על מנת לא לחשוף אותם למידע מיותר, נברר מה הם יודעים, נשוחח אתם ונסביר להם את משמעותו בצורה שתהיה כמה שיותר ניתנת להכלה. כך הילדים יחוו אותנו ככתובת לחששותיהם ולתיווך המציאות שסביבם.

ד. **עידוד, השראה, מתן תקווה ומשמעות** : אילו הייתי צריכה להעמיד במשפט אחד את תפקידו של איש החינוך בשנה זו, הייתי בוחרת בעידוד ומתן תקווה. הילדים רואים את המציאות מבעד לעיני המבוגרים המשמעותיים להם. לפני שניגש לילדים נשאל עצמינו מאיזו עמדה נפשית פנימית אנחנו באים? אם התשובה הכנה שלנו לעצמנו היא: ייאוש ופחד, עדיף שנמצא מישהו אחר שינהל את השיח עם הילדים. כל אדם רגיש בשנה זו, מדי פעם מתמלא בעצב על ההרוגים, החטופים, הפצועים והמפוננים. השאלה שעל איש החינוך לשאול עצמו: איפה אני מחזיק את התקווה? מה מעודד אותי? חשוב ביותר להתחבר לאנשים/למקומות/לסרטונים ולפעילויות מעוררות השראה. ברשת יש מאות ואף אלפי סרטונים המתעדים התנדבות, אומץ, תקווה. יש גם ספרים שיצאו לאור המתעדים סיפורים מחזקים. חשוב לבחור סיפור/סרטון או מפגש עם אדם מעורר השראה, שיתרום לחיזוק ביטחונם של הילדים ויחזק את התקווה. כמובן, תמיד יש לשים לב לגיל ולרמה ההתפתחותית ולרמת החשיפה לאירועים (אינו דומה מוסד חינוכי בעוטף עזה או ביישובים מפוננים מהצפון למוסד חינוכי באזורים בהם חוו מספר אזעקות בתחילת המלחמה ומאז יש שם שקט. וכמובן אינו דומה מוסד חינוכי ביישוב קטן בו נהרגו חיילים לבין מוסד חינוכי בו נחשפו לאירועים, אך לא נפגעו ישירות).

ונסיים בברכת יישר כוח לאנשי החינוך, שעמידתם העקבית במשימה של החזקת מערכת חינוך מתפקדת, למרות האתגרים הרבים, מרשימה ומעוררת השראה. התמדה זו שלכם לפעול ולקיים את הרציפות, ללא ספק, תרמה לתחושת הילדים שלא הכול התפרק ושיש להם עוגנים משמעותיים למרות האירועים המסעירים.